

HUNGAROTON CLASSIC

Erkel Ferenc Kórusművei

HCD 32683

Az Erkel-bicentenárium esztendejében régi adósság egy-egy szeletét pótolta a *Lakner Tamás* Liszt-díjas karnagy vezette *Pécsi Pannon Volán Zrt. Bartók Béla Férfikara*, valamint a jubileumra alakult *István király Opera-kórus*, *Somogyváry Ákos* vezetésével. Erkel Ferenc eddig kiadatlan, s ezért a szélesebb közönség számára úgyszólván ismeretlen operái, kamarazeneművei mellett e kiadvány elkészültéig mostoha sors jutott osztályrészül – *a mintegy 150 esztendő múltja visszatekintő magyar kóruséletről a dalármozgalommal elindító* – nemzeti zeneszerzőnk énekkari darabjainak és egyetlen kantatájának is.

A lemez ismertetőjét *Somogyváry Ákos* állította össze. Minden műhöz az eredeti kordokumentumok jellemző idézeteit fűzte. Ebből válogatva, adunk most rövid ízelítőt. (szerk.)

Himnusz

A himnusz akár, mint műfaj, akár konkrétan, vagy utaló jelleggel a nemzeti fohászunkra, de mindenképpen meghatározó, központi szerepet töltött be Erkel énekes műveiben. Erre további három példát is szolgáltat jelen kiadványunk.

I. Magyar király-himnusz

A Szigligeti Ede szövegére eredetileg vegyeskarra és zenekarra írott kompozíciót ezúttal zongorakísérettel hallhatjuk. Korabeli bemutatója 1873 novemberében, Ferenc József uralkodásának 25. évfordulóján volt egy nemzeti színházi díszelőadás részeként Erkel Ferenc vezényletével, melyen a színház egész társulata magyar népviseletben jelent meg. A darab ma inkább Szabó Miklós szövegével – *Éljen a haza!* – ismert.

Köri kördal

A zeneszerző szakmai életének talán a legsikeresebb esztendeje volt 1844, elég, ha csak a *Hunyadi László*, vagy a *Hymnus* megzenésítésére gondolunk. Ebben az időben a korszak nemzeti törekvéseinek művészeti, később politikai központja volt a Nemzeti Kör, melynek szállásavatóján hangzott el a Garay János versére írott négyszólamú kompozíció a Nemzeti Színház férfikara előadásában október 13-án. Szövegének legfontosabb üzenete az ősi magyar átok, a széthúzás megszüntetése, az összefogás szükségessége.

Dalár-induló

Az 1860-as években indult útjára a magyar polgári dalos mozgalom, mely egy évtized leforgása alatt országos méretűvé szélesedett. 1867-ben Aradon alakult meg az Országos Magyar Daláregyesület (OMDE), melynek Erkel Ferenc országos karnagya lett. A Dalár-induló Ábrányi Emil „Dalolj! dalolj!” szövegkezdetű versére kisdob kísérettel 1872-ben készült a Békés Megyei Dalárünnepélyre, bemutatója Gyulán volt augusztus 3-án.

Kiért üritsem e pohárt?

Az 1870 körül keletkezett karmű ismeretlen szövegírójának verselése és stílusa erőteljesen emlékeztet Vörösmarty gondolatvilágára, mégsem azonos a költő negyedszázaddal korábbi „Jó bor” című versével. A felvételünkön egyedülként – nem az eredeti szöveggel szereplő férfikari mű Szabó Miklós versszakaiival – is hűen adja azonban vissza a három, talán legfontosabb gondolatot, melyre érdemes áldomást inni; a teremtő-alkotó kézre, a hón szeretett kedvesre és a magyar hazára.

Elvennélek én, csak adnának

Petőfi két költeményének – a címet adó és „A faluban utcahosszat” kezdetű vers – megzenésítése talán egyik legélőbb bizonyítéka annak, hogy Erkel indult el elsőként azon az úton, amely a népzenet visszavonhatatlanul a kórusművészet részévé tette, és amelyen aztán Kodály, Bartók, majd tanítványaik továbbhaladhattak, megteremtve a XX. század éneklő Magyarországot.

Kar Ének Pestalozzi Emlékünnepére

A pedagógia-tudomány XVIII. századi apostola születésének 100. évfordulóján rendezett ünnepségre írott alkalmi kórusművet a Pestbudai Hangszegylet növendékei mutatták be harmónium kísérettel 1846 januárjában. Ma *Napköszöntő bordal* címmel ismert Szabó Miklós szövegével.

Buzgó kebellet

Szintén jubileumra, a gyulai anyateplom 100 éves évfordulójára komponálta „4 férfi hangra Göndöcs Benedek szövegére” Erkel 1875-ben írott művét, melyet a templom ünnepén a Gyulai Dalkör adott elő. A fohászként induló, magasztos indítatású szöveget hűen támasztja alá az „Andante religioso” hangvétel és az orgonakiséret.

A halálnak

A gyászkar keletkezésének időpontjára csak közvetett adatok állnak rendelkezésre, szövegírója sem ismert. Annyi azonban bizonyos, hogy gróf Széchenyi István 1860. április 30-án – a győri evangélikus templomban hatalmas tömeg előtt – rendezett gyászünnepségén, valamint 1894-ben Kossuth Lajos temetése napján Pozsonyban hangzott el Erkel emelkedettségében is megrázó férfikari műve. Ugyancsak ezt énekelte Szigligeti Ede búcsúztató szertartásán a Nemzeti Színház énekkara 1878-ban.

II. Magyar király-himnusz

Erkel 1892-ben komponálta a kórusművet Jókai egy esztendővel korábban írt „Isten tartsd meg országunk királyát” kezdetű versére és 1892. augusztus 19-én adta elő két másik Petőfi-megzenésítéssel (*Elvennélek én...*), amikor is életében utoljára állt pulpituson.

A darab 1895-ben jelent meg nyomtatásban Harrach József *Arany lant* és *Magyar Arion* gyűjteményeiben zongorakísérettel. Az eredeti kézirat ismeretlen, mint ahogy a zenekari kíséretéről sem tudunk.

Szózat

Bartay András tevékenysége, kezdeményezései meghatározóak voltak mind a nemzeti opera, mind zenei szimbólumaink létrejöttében. 1843 kora tavaszán zeneszerzői pályázatot hirdettek Vörösmarty Szózatára írandó népmelódiára. Ennek nyertese, mint köztudomású, Egressy Béni lett, dallama máig is nélkülözhetetlen része nemzeti-, és egyházi ünnepeinknek. – Ugyanakkor Erkel is komponált a versre zenét – de a bírálóbizottság tagjaként nem pályázhatott. Erkel művét is bemutatták akkor a Nemzeti Színházban, majd mintegy másfél évszázadnyi szunnyadás után Bárdos Lajos kórusfeldolgozásainak köszönhetően vált ismertté és szólal meg e felvétel a *cappella* zárásaként.

István király – keresztmetszet az opera kórustételeiből

Az opera – melynek szöveggönyvét Dobsa Lajos I. István király c. tragédiája nyomán többszöri átdolgozás után Váradi Antal írta – Erkel szándéka szerint az Operaház 1884. szeptember 27-i megnyitására készült, ám a próbák elhúzódása miatt végül csak 1885. március idusán mutattattott be. A mű hangszerelésében Erkel Gyulának, színpadra állításában pedig a karmester Erkel Sándornak jutott meghatározó szerep. A bemutatót abban az évben még tucatnyi előadás követte, s mindegyik hatalmas sikert hozott mind szerzőjének, mind a szereplőknek. Az operát eredeti formájában a millenniumi ünnepségeken 1896-ban játszották utoljára. Mindenképpen említést érdemel ehelyütt a Kolozsvári Állami Magyar Opera, mely folyamatosan repertoáron tartja Erkel dalműveit, köztük az István király némiképp rövidített, tömörített változatát is.

Itt kívánjuk megemlíteni, hogy 2010 nyarán a komáromi Monostori Erődben – *Csányi Valéria* karmester és *Kassai István* zongoraművész kezdeményezésére, *Frigyesi András* rendezésében több mint kétszáz közreműködő önzetlen és áldozatkész munkája újra életre keltette Erkel legrepresentatívabb operáját abban a formában, ahogyan az ősbemutatón elhangzott. – A szerző legtöbb kórustételt magába foglaló színpadi művében a *Ciszterci Szent Alberik*, a *Pasaréti Szent Antal*, a *Semmelweis* és az *Ezüst Lant Kórus*, a *Mátyás templom Kórusa*, a *Prelude Vegyeskar* és a *Fővárosi Énekkar*, valamint a *Vox Hungarica Nőikar* civil foglalkozású és a *Magyar Állami Operaház* nyugalmazott kórustagjai alkották az erre az

alkalomra alakult István király Operakórust, melyet a *MÁV Szimfonikus Zenekar* kísért.

A lemezen megszólaló előadás keresztmetszete követi az opera cselekményét; az impozáns kartételek a címszereplő dramaturgiaiilag fontos megszólalásaival kiegészülve híuen tükrözik a mű mondanivalóját, emelkedett hangulatát.

Magyar Cantate

Az utolsóként felhangzó mű újkori bemutatójának 2010. november 6. – a Magyar Katolikus Rádió által készített – hangversenyfelvétele. Erkel ezt Ferenc József 1867-es királlyá koronázása alkalmából komponálta Szigligeti Ede: A szent korona c. ünnepi előjátéka befejező részének szövegére. Ósbemutatója a szerző vezényletével Pesten, a Nemzeti Színházban volt 1867. június 11-én. Legközelebb csak 1953 tavaszán hangzott el a Magyar Cantate Kolozsváron. Eredeti szöveggel, de akkor még orgonakisérettel 1994. június 15-én, a Himnusz születése 150. évfordulójának ünnepi hangversenyén, a Zeneakadémián mutatta be *Somogyváry Ákos* karnagy vezetésével.

A Marosvásárhelyen élő Erkel-ükunoka, Szőnyi Zoltán karmester jóvoltából 2010. tavaszán került elő egy másolat, amelyből lehetőség nyílt a teljes kórus-, és zenekari kottaanyag elkészítésére. Ennek nyomán hangozhatott fel 143 esztendő elteltével ismét a Magyar Cantate a 200. évforduló előestjén a Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek KÓTA ünnepi hangversenyén, hogy végre elfoglalja megérdemelt helyét a magyar zenetörténetben.

Somogyváry Ákos

Kodály Zoltán, Magyar népzene sorozata

HCD 32557-59

A zene sok-sok csodája, átváltozása között mindig is különösen érdekelt: hogyan lesz a régi öregek ajkán szólt népdalokból hangversenyeken feldolgozott művészi feldolgozás. Ezzel az érdeklődéssel kerestem, hallgattam Kodály Zoltán, *Magyar népzene* sorozat minden darabjának nagyszerű feldolgozásait.

Így gyönyörködhettem Basilides Mária, Medgyaszay Vilma, Székelyhidi Ferenc, Palló Imre, Csabay László, Török Erzsébet kitűnő előadásaiban. A zongorakiséretet pedig olyan jeles művészek szólaltatták meg, mint Bartók Béla, Herz Ottó, Kentner Lajos, Arató Pál.

Az 1920-as évek végén történt felvételek óta újabbak is születtek. Ebből a gazdag sorozatból állította össze műsorát Szutrély Katalin és Klézli János is a 2005-ben megjelent CD-n. (Kiadta a Kecskeméti Kodály Intézetért